

Godzina kobiet? Recepcja nauczania Kościoła rzymskokatolickiego o kobietach w latach 1978-2005, red. Elżbieta Adamiak, Małgorzata Chrzastowska, Poznań: Redakcja Wydawnictw Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 2008, ss. 517.

Nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu ukazało się zbiorowe dzieło pod redakcją Elżbiety Adamiak i Małgorzaty Chrzastowskiej pt. *Godzina kobiet? Recepcja nauczania Kościoła rzymskokatolickiego o kobietach w Polsce w latach 1978-2005*, a więc w okresie pontyfikatu sługi Bożego Jana Pawła II.

Książka, na co wskazuje już sam jej tytuł, próbuje odpowiedzieć na pytanie, czy ostatnie lata przemian społecznych, ekonomicznych, moralnych, a w konsekwencji także przemian w duszpasterstwie Kościoła w Polsce, wpłynęły w jakiś sposób na rolę, jaką mają kobiety do spełnienia w społeczeństwie, a zwłaszcza we wspólnocie Kościoła polskiego. Niewątpliwie głównym przyczynkiem do takich poszukiwań było nauczanie Magisterium Kościoła oraz Jana Pawła II o godności kobiety, jej roli i zadaniach w społeczeństwie i Kościele w czasie pontyfikatu Sługi Bożego. Drugim powodem, jak wskazują redaktorzy we wstępie do książki, były słowa zapisane w *Oroędziu do kobiet* (8.12.1965 r.) ojców Soboru Watykańskiego II: „Nadchodzi godzina, nadeszła już godzina, w której powołanie kobiety realizuje się w pełni. Godzina, w której kobieta swoim wpływem promieniuje na społeczeństwo i uzyskuje władzę nigdy dotąd nie posiadaną”.

Podane przyczyny leżą u podstaw poszukiwania odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób nauczanie Magisterium Kościoła zostało wcielone w życie społeczeństwa i Kościoła w Polsce. Jest to pytanie ważne, z uwagi na czas głębokich przemian dokonujących się w polskim społeczeństwie. Warto także dostrzec wpływ, jaki na te przemiany miały właśnie kobiety. Jednakże najważniejszym zagadnieniem przedstawionym w niniejszej publikacji jest recepcja, czyli przyjęcie, przeniknięcie do społeczeństwa i Kościoła tego nauczania. Ważne jest to, jak nauka o kobiecie i jej roli w społeczeństwie i Kościele została przyjęta i w jakim stopniu nauka ta zmieniła podejście do kobiet, zwróciła kobiecie należne jej miejsce w społeczeństwie i wspólnocie Kościoła; czy kobieta jest doceniana za swoją obecność i wkład w rozwój duchowy, umysłowy, ekonomiczny społeczeństwa i Kościoła. Autorzy zwracają uwagę, iż recepcja nauki Magisterium Kościoła w ich książce ukazywana jest w różnorodny sposób. Po pierwsze – w sposób bezpośredni, poprzez odwołanie do konkretnego dokumentu bądź autora, po drugie – pośrednio, gdy nie ma bezpośredniego odwołania, jednakże nauczanie jest zgodne z nauczaniem Kościoła. Wskazane są również takie sytuacje, w których brakuje recepcji – poprzez zaprzeczenie nauczania Kościoła, oraz pytania o praktyczne przełożenie nauki Kościoła na życie. Ten aspekt praktyczny wydaje się najbardziej cenny w całej pracy, gdyż nie tylko mówi o przy-

jęciu nauczania, ale ukazuje, jak to nauczanie wpływa na postawę samych kobiet, jak i na postawę mężczyzn wobec kobiet.

Z pewnością atutem książki jest przede wszystkim różnorodność źródeł. Autorzy odwołują się nie tylko do dokumentów Magisterium Kościoła katolickiego, lecz również do szerokiej polskiej literatury teologicznej, socjologicznej czy feministycznej.

Warto też wspomnieć o dwóch istotnych aspektach, z którymi stykają się autorzy tej książki. Po pierwsze – jeśli chodzi o nauczanie Kościoła, to dokumenty dotyczące tej tematyki są pisane przede wszystkim przez mężczyzn sprawujących głównie urzędy kościelne. Po drugie natomiast – współautorami książki są praktycznie same kobiety (na piętnastu autorów tylko dwóch mężczyzn). Można więc zaryzykować tezę, że jest to książka o kobietach pisana przez kobiety. Z pewnością jest to zaletą tej pracy, gdyż kobiety najlepiej wiedzą, jak w ich konkretnych społecznościach nauczanie Kościoła jest przyjmowane i wdrażane w życie, jednakże – z drugiej strony – można zarzucić brak obiektywizmu takiemu spojrzeniu. Warto więc uwzględnić tę uwagę w czasie czytania książki.

Książka *Godzina kobiet? Recepcja nauczania Kościoła rzymskokatolickiego o kobietach w Polsce w latach 1978-2005* została podzielona na cztery części. Część pierwsza ukazuje nauczanie Kościoła o kobiecie w różnych aspektach: teologii dogmatycznej (E. Adamiak), katolickiej nauki społecznej (M. Chrzastowska) czy w aspekcie prawa kanonicznego (J. Chołodniuk). Część druga poświęcona jest nauczaniu o kobietach w innych Kościołach chrześcijańskich w Polsce: w Kościele prawosławnym (E. Przybył-Sadowiska) i Kościele protestanckim – w tradycji ewangelickiej (M. Grzywacz). Część trzecia obejmuje teologiczną refleksję na temat kobiet i kobiecości. Rozpoczyna ją poszukiwanie teologicznych źródeł tajemnicy kobiecości w opisie i tajemnicy stworzenia, w teologicznej myśli o kobiecie Jana Pawła II, ukazanie godności kobiety, wyrażonej m.in. w darze macierzyństwa (J. Bolewski, H. Lejbman, J. Melonowska). W tej części znajdujemy tekst o świętych kobietach, jak np. Marii z Magdali, nazwanej „Apostołką Apostołów” (E. Drzycimska), czy o innych kobietach świętych w literaturze hagiograficznej (M. Waluś). Podjęto tu także zagadnienie recepcji nauczania Kościoła w polskiej literaturze teologicznej w aspekcie antropologicznym i kariologicznym (E. Adamiak) oraz eklezjologicznym i społecznym (S. Sobkowiak) czy w tygodnikach katolickich (S. Kupczyk, S. Sobkowiak). Rozdział ten kończy artykuł poświęcony kobietom konsekrowanym i realizacji „pełni kobiecości” w życiu konsekrowanym (K. Wojtarowicz). Część czwarta odnosi się do społecznej percepcji nauczania Kościoła o kobietach. Mieszczą się też tutaj artykuły poświęcone obecności kobiet na wydziałach teologicznych (B. Bynowski) oraz o roli kobiet w Kościele na podstawie badań jakościowych (A. Szwed). Również na badaniach opiera się artykuł na temat recepcji nauczania Kościoła o kobietach w polskim społeczeństwie. Rozdział ten kończy tekst poświęcony literaturze feministycznej i podejściu tej literatury do nauczania Kościoła rzymskokatolickiego o kobietach (S. Sobkowiak).

Książka *Godzina kobiet? Recepcja nauczania Kościoła rzymskokatolickiego o kobietach w Polsce w latach 1978-2005* obejmuje szeroki zakres nauczania Kościoła o kobiecie, jej godności oraz zadaniach w społeczeństwie i w Kościele. Autorzy,

podejmując się analizy recepcji nauczania Kościoła o kobiecie w Polsce, nie zatrzymali się tylko na teologicznej literaturze przedmiotu, ale – wychodząc właśnie od niej, a w zasadzie rozpoczynając od tajemnicy stworzenia i tajemnicy kobiety – starali się ukazać także podejście innych Kościołów chrześcijańskich w Polsce do kobiety. Na uwagę zasługuje fakt, że twórcy publikacji podjęli próbę analizy tekstów o kobiecie w polskich tygodnikach katolickich oraz dyskusję z tekstami feministycznymi.

Czy książka ta daje konkretną odpowiedź na pytanie postawione w tytule, czy to jest „godzina kobiet”? Jak podkreślają sami autorzy, a i na podstawie lektury książki możemy wysnuć podobne wnioski, trudno dać tutaj jednoznaczną odpowiedź. Z jednej strony bowiem można powiedzieć, iż w okresie objętym badaniami (1978-2005) dostrzegalny jest wzrost świadomości rangi tematyki kobiecej w teologii i praktyce życia Kościoła w Polsce, jednak – z drugiej strony – oczekiwania są tutaj dużo większe. Zainteresowanie tematyką kobiecą nie jest bowiem całościowe, a raczej selektywne i dotyczy niektórych zagadnień, natomiast inne są pomijane bądź traktowane marginalnie. Podobna uwaga – według autorów – dotyczy środowisk kościelnych, które podejmują tę problematykę w swoim nauczaniu. Łatwo dostrzec, że tylko niektóre te środowiska poświęcają w wystarczającej mierze czas i uwagę tematyce kobiet w życiu społeczeństwa i Kościoła w Polsce.

Książka *Godzina kobiet? Recepcja nauczania Kościoła rzymskokatolickiego o kobietach w Polsce w latach 1978-2005* pomaga zrozumieć stan przyjęcia nauczania Kościoła o kobiecie w polskim społeczeństwie. Warto przeczytać tę pracę, gdyż nie tylko ukazuje ona nauczanie Kościoła o kobiecie w różnych aspektach, lecz także służy ocenie tego, co zostało już zrobione, a przede wszystkim – co jest jeszcze do zrobienia, aby nauka Kościoła o kobiecie znalazła swoje odzwierciedlenie w życiu społeczeństwa i Kościoła w Polsce.

Ks. Mirosław Brzeziński
Katedra Opieki Społecznej Paliatywnej i Hospicyjnej
Instytutu Nauk o Rodzinie KUL